

วิถีสู่สันติภาพ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)

วิกิผู้สันติภาพ

- ผู้แต่ง** : พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)
- ผู้แปล** : พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, ผศ.ดร.
- บรรณาธิการ** : ดร. ดิออน โอลิเวอร์ พีเพิลส์
- ออกแบบ** : ศรัณยา อุปนาศักดิ์
- พิมพ์ครั้งที่ ๑** : พฤษภาคม ๒๕๕๔
- จำนวน** : ๓,๐๐๐ เล่ม
- ISBN** : ๙๗๘-๙๗๔-๓๖๔-๙๒๙-๕
- พิมพ์โดย** : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๗๙ หมู่ที่ ๑ ต.ลำไทร อ.วังน้อย
จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐-๓๕๒๔-๘๐๐๐
www.mcu.ac.th
- พิมพ์ที่** : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ พระนคร
กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
โทรศัพท์ ๐-๒๒๒๑-๘๘๙๒
โทรสาร ๐-๒๖๒๓-๕๖๒๓
www.mcu.ac.th

บทนำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุน และส่งเสริมการจัดกิจกรรมเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลของสหประชาชาติจนประสบความสำเร็จตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๔๗ จนถึงปีพุทธศักราช ๒๕๕๔ (ยกเว้นปีพุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่จัดขึ้น ณ เมืองฮานอย สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม) ข้าพเจ้าในนามของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีความยินดีอย่างยิ่งที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไทยและมหาเถรสมาคม ด้วยดีเสมอมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์การสหประชาชาติ ที่ให้รับรองวันวิสาขบูชา อันเป็นวันแห่งการประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

สำหรับการจัดงานเฉลิมฉลองในปีนี้ ทางสมาคมมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนานานาชาติ (สมพน.) ที่จัดตั้งขึ้นในปีพุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยการร่วมมือของสถาบันทางการศึกษาพระพุทธศาสนา ระดับสูงทั่วโลก และขณะนี้ สำนักงานเลขานุการสมาคมมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนานานาชาติ (สมพน.) ซึ่งมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา

ได้มีบทบาทสำคัญในการร่วมเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชาโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดกิจกรรมการประชุมวิชาการในระดับนานาชาติ

หนังสือเล่มนี้จะสำเร็จไปมิได้หากปราศจากความวิริยะอุตสาหะของคณาจารย์ นักวิชาการทั่วโลก และเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ข้าพเจ้าขอขอบใจในความเสียสละของบรรดาสมาชิก สมาคมสภาสากลวันวิสาขบูชาโลก คณะกรรมการสมาคมมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนานานาชาติ คณะกรรมการกองบรรณาธิการ ตลอดจนผู้ร่วมปฏิบัติงาน ผู้สนับสนุน และอาสาสมัครทุกท่าน

พระธรรมโกศาจารย์, ศ. ดร.

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประธานสมาคมสภาสากลวันวิสาขบูชาโลก

ประธานสมาคมมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนานานาชาติ

วิถีสู่สันติภาพ	42
การเฉลิมฉลองที่สมควรและมีคุณค่า	43
อย่าได้แค่วิจารณ์เขาว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ แต่ต้องคิดให้ดีด้วยว่าเราจะทำอย่างไร	45
สันติภาพไม่ใช่แค่ท่องว่า เวรไม่ระงับด้วยการจงเวร แต่ต้องไปให้ถึงขั้นว่า ทำอย่างไรจะไม่ต้องจงเวร	49
ถึงจะยากก็ต้องทำคือต้องแก้ไขความอยากได้-อยากใหญ่-ใจแคบ	55
ปมปัญหาที่ยิ่งซับซ้อนใหญ่โตยากนักหนาเมื่อค้นหา-มานะ-ทวิญญู ซ่อนแฝงไว้ซึ่งความกลัว-หวาดระแวง-ไม่ไวใจ	58
แค่ทวิญญูในเรื่องชาติพันธุ์ที่มีมานานนักหนา มนุษย์ก็ไม่ได้พัฒนาขึ้นมาเลย	63
แค่ “รวมกันเราอยู่ แยกกันเราตาย” สร้างสันติภาพโลกไม่ได้ แต่ต้องรวมกันเป็นหมู่ สู่ความประสานเป็นสากล	66
แค่ “สากล” สามประการ ที่เป็นเรื่องพื้นฐานธรรมดา ทำไมการศึกษาจึงยังพัฒนาคนไปไม่ถึง	71
โลกจะไร้พรมแดนได้จริง ใจต้องไร้พรมแดน ใจจะไร้พรมแดนได้ ต้องให้มีการศึกษาที่ถูกต้อง	75

วิถีสู่สันติภาพ

คำอาราธนา

กราบนมัสการพระคุณเจ้า โครงการ “เฉลิมฉลอง ๔๘ พรรษา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ๔๘ ปาฐกถา ภูมิปัญญานักคิดไทย” ซึ่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประธานมิตร อนุมติให้สถาบันวิจัยศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นเจ้าของโครงการที่ดำเนินการรวบรวมความรู้ทุกด้านทุกสาขา เผยแพร่ให้เป็นประโยชน์กับผู้คนทั้งหลาย ทั้งโดยการสัมมนา และเผยแพร่โดยทางสื่อหนังสือสำหรับห้องสมุดและผู้สนใจในอนาคต

สำหรับหนังสือที่จะเผยแพร่ นั้น ได้ตั้งความมุ่งหมายว่ารายได้ทั้งหมดจะทูลเกล้าถวายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี เพื่อทรงใช้โดยพระราชกุศล

ในนามโครงการนี้ สถาบันวิจัยฯ ขอกราบนมัสการพระคุณเจ้า
เมตตากล่าวปาฐกถา “ศาสนากับวิถีสู่สันติภาพ”

ขออนุโมทนา ในการที่สถาบันวิจัยศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ในนามของมหาวิทยาลัย ได้จัดกิจกรรมเป็น
โครงการขึ้นครั้งนี้ ซึ่งเป็นการแสดงน้ำใจที่มีความรักความปรารถนาดี
ต่อองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี

การเฉลิมฉลองที่สมควรและมีคุณค่า

การมีน้ำใจรักและปรารถนาดีที่แสดงออก อันเรียกว่า **เมตตาธรรม** นี้แหละเป็นการฉลองในตัวอยู่แล้ว จากเมตตาที่มีอยู่ในใจเรียกว่า **เมตตามโนกรรม** ก็แสดงออกมาทางวาจา เป็นการพูดเรียกว่า **เมตตาวาจากรรม** แล้วก็แสดงออกในการกระทำกิจกรรมทั่วไปทางกาย เรียกว่า **เมตตากายกรรม** พอครบทั้ง ๓ นี้ก็บริบูรณ์

การที่ทางมหาวิทยาลัยจัดโครงการนี้ขึ้นก็คิดว่าได้เจริญ
เมตตาคือไมตรีธรรมพร้อมทั้ง ๓ ประการ

ยิ่งกว่านั้นในฐานะที่องค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา
สยามบรมราชกุมารี เรียกได้ว่าทรงเป็นศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ทรงมีความสนิทสนมกับมหาวิทยาลัยมาก ได้ทราบ
ว่าได้เสด็จมาที่มหาวิทยาลัยอยู่เสมอ เรียกว่ามีความผูกพันกับทาง
มหาวิทยาลัย การที่ทางมหาวิทยาลัยจัดกิจกรรมครั้งนี้ ที่เป็นการ
ฉลองพระชนมายุนั้นจึงเป็นเรื่องของความเหมาะสม หรือเป็นความ
สมควรอยู่ในตัวประการหนึ่ง

ยิ่งเมื่อมองกว้างออกไปทั้งสังคมไทย ในฐานะที่พระองค์ท่าน ทรงเป็นที่รักและได้ทรงทำประโยชน์ไว้แก่ประเทศชาติตลอดมา ถ้าใช้ ภาษาพระก็เรียกว่า ทรงเป็นที่เลื่อมใสของประชานิกร ทาง มหาวิทยาลัยก็ควรจะต้องแสดงมุทิตาธรรมแด่พระองค์ ถวายให้เป็น การเฉลิมฉลองเมื่อมองในแง่นี้ก็เป็นเรื่องที่น่าอนุโมทนา คือการฉลอง ครั้งนี้เป็นการถวายมุทิตาธรรม โดยสมควรแก่พระคุณความดีของ พระองค์ ดังที่ได้ทราบกันอยู่เป็นอย่างดีแล้ว จึงขออนุโมทนา

โดยเฉพาะเรื่องที่โครงการจัดทำขึ้นครั้งนี้ เรียกได้ว่าเป็น กิจกรรมทางธรรมทางปัญญา ที่จะส่งเสริมเพิ่มพูนความรู้ความคิด ความเข้าใจแก่สังคม นับว่าเป็นกุศลอย่างสูง ถ้าใช้ภาษาพระก็เรียกว่า ได้ทั้ง **บุญญ์** และ **ปัญญา**

บุญญ์ ก็คือ **บุญ** และ **ปัญญา** ก็คือ**ปัญญา** แม้ว่าปัญญาจะเป็นบุญอย่างหนึ่งอยู่ใน **บุญญ์** หรือ **บุญ** นั้นแหละ แต่ระบุแยกออกมา เพราะเป็นบุญอย่างพิเศษ ที่มานำทางและพัฒนาบุญอื่นๆ

รวมความว่า เรามาจัดกิจกรรมนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ จะได้ เป็นการฉลองที่มีคุณค่าแท้จริง

อย่าได้แก่วิจารณ์เขาว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ แต่ต้องคิดให้ดีด้วยว่าเราจะทำอย่างไร

วันนี้ ทางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ นิมนต์อาตมภาพ บรรยายโดยตั้งชื่อเรื่องว่า “ศาสนากับวิถีสู่สันติภาพ” เมื่อได้รับ นิมนต์และเห็นชื่อเรื่องก็เกิดความสงสัยว่า นิมนต์และจัดกิจกรรม ในช่วงที่มีสงครามอิรัก ท่านที่ตั้งชื่อเรื่องนี้คิดถึงหรือปรารถนาสงครามอิรัก หรือเปล่า ก็เลยได้ขอโอกาสถามท่านอาจารย์ที่จัดกิจกรรมนี้ขึ้นคือที่ นิมนต์บรรยาย ท่านก็ยอมรับว่ามีส่วนหนึ่งด้วย

แต่จะปรารถนาหรือไม่ปรารถนาก็ตาม ในเมื่อช่วงระยะเวลานี้คน กำลังสนใจเรื่องสงคราม และสงครามนี้ก็ดำเนินมากระทั่งจบฉาก สำคัญไปฉากหนึ่งแล้ว จะมีฉากต่อไปอย่างไรหรือไม่ ก็เป็นเรื่องที่เรา ยังไม่อาจจะคาดคิดได้ชัดเจน เพราะฉะนั้นเมื่อพูดเรื่องนี้ พอคนได้ยิน คำว่า “สันติภาพ” ก็ย่อมนึกถึง คำว่า “สงคราม” และนึกถึง สงครามอิรักอยู่ดี เราก็เลยมาเริ่มต้นกันที่นี้นิดหน่อย ซึ่งก็ไม่ถือเป็น เรื่องสำคัญอะไร คือไม่สำคัญสำหรับปาฐกถาหรือการบรรยายนี้ แต่ สำคัญสำหรับโลก ก็เอามาเป็นข้อปรารภนิดหน่อย

สงครามอิรักที่เกิดขึ้นมาจนถึงขณะนี้ ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์ กันมาก ดังจะเห็นได้ทางสื่อต่างๆ เช่น ทางหนังสือพิมพ์ คำวิจารณ์ นั้นมีต่างๆ แต่รวมแล้วเมื่อจะพูดสั้นๆ ก็ขอยืมคำของนาย แม็กกัฟเวิร์น (George S. McGovern) มาใช้

นายแม็กกัฟเวิร์นนี้เป็นคู่แข่งฝ่ายเดโมแครต (Democrat) ในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีของอเมริกา ผู้กับประธานาธิบดี นิกสัน (Richard M. Nixon) เมื่อ ๓๐ กว่าปีมาแล้วนายแม็กกัฟเวิร์น เรียกสงครามเวียดนาม ซึ่งกำลังรบอยู่ในตอนนั้นโดยอเมริกาเป็น เจ้าของเรื่อง ว่าเป็น “อักลีวอร์” (ugly war)

ความคิดเห็นที่วิจารณ์เรื่องสงครามอิรักเวลานี้ ถ้าพูดสั้นๆ ก็พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ก็เท่ากับกำลังวิจารณ์กันว่า “สงครามอิรักนี้ เป็นสงครามที่อักลี หรือไม่” หรือถ้าพูดเป็นภาษา ฝรั่งเศสก็คือ Iraq War นี้เป็น Ugly War หรือเปล่าเป็นการสรุปสั้นๆ เขาก็เถียงกันไป หรือวิจารณ์กันไป

อีกอย่างหนึ่ง เขาวิจารณ์กันในแง่ที่ว่า อเมริกาทำสงครามนี้ เป็น “วอร์ ทู ลิเบอร์เรต” (War to Liberate) ในขณะที่อีกฝ่ายก็เถียงว่าน่าจะไม่ใช่ เมื่อไม่ใช่จะเป็นสงครามอะไร ก็จะเป็น “วอร์ ทู ซับจูเกต” (War to Subjugate) ถ้าพูดเป็นภาษาไทยง่ายๆ ก็เถียงกันว่า เป็น “สงครามเพื่อปลดแอก” หรือเป็นสงครามเพื่อใส่แอก” หรือพูดให้ถูกหลักภาษาว่าเพื่อ **เทียมแอก**

จะเป็นอย่างไรก็ตาม ก็ขอให้เป็นเรื่องของท่านทั้งหลาย หรือว่าประชาชนและสื่อมวลชนจะวิจารณ์กันไป ในที่นี้จะไม่ขอวิจารณ์ด้วยแต่อยากจะพูดอย่างหนึ่งว่า น่าจะไม่พอนะที่เราไปมัวเถียงกันอยู่แค่นั้นคือจะไปมองดูเขาแล้วก็ไปวิจารณ์ว่าเขาทำอย่างนั้นๆ เป็นอย่างไรนะคงจะไม่เพียงพอ สิ่งสำคัญที่เราควรจะทำต่อไปถึงก็คือ ต้องมองดูตัวเราว่า **เมื่อเขาเป็นอย่างนี้แล้ว เราจะทำอย่างไร** เราคิดกันเพียงพอหรือเปล่าว่าเราจะทำอะไรและอย่างไร

ที่ว่านี้หมายความว่า สงครามเขารบกันมา เราก็ได้เห็นแล้วว่า มันเป็นอย่างนี้ๆ ในแง่หนึ่งก็เหมือนเป็นเครื่องย้ำ ให้เห็นว่า เออ...โลกนี้มันก็เป็นอย่างนี้แหละ

อย่างในประเทศอเมริกา ผู้นำของเขาก็พูดกำชับอยู่เรื่อย ย้ำแล้วย้ำอีก อย่างตอนที่ตั้ง NAFTA คือเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือทางแคนาดา อเมริกา และเม็กซิโก โน่น ผู้นำตอนนั้นคือประธานาธิบดีคลินตัน (Bill Clinton) ก็พูดย้ำว่า ที่ทำนี้วัตถุประสงค์สำคัญก็เพื่อ National Interests คือเขตการค้าเสรีต่างๆ เขตไหนก็ตาม ตัวผู้ตัดสินใจเรื่องมีจุดหมายสำคัญคือ เพื่อผลประโยชน์ของชาติของเขา ซึ่งเขาก็ย้ำอยู่เสมอ เราก็ต้องรู้ตามเป็นจริง

เมื่อเรารู้เท่าทันดังนี้แล้ว เราก็ต้องมาคิดว่า ในเมื่อโลกเขาเป็นกันอย่างนี้ เราจะอยู่อย่างไร จึงจะมีทางรอด หรือว่าสังคมของเรา จึงจะอยู่ได้ด้วยดี อันนี้คือเรื่องที่เราต้องคิด ขั้นที่ ๑

ขั้นที่ ๒ นอกจากคิดว่าเราจะอยู่อย่างไรให้ดีในสภาพของโลกอย่างนี้ ก็ต้องคิดต่อไปว่า ถ้าเรามีความสามารถยิ่งกว่านั้น ก็ต้องก้าวไปช่วยโลกในการแก้ปัญหา และแก้ปัญหาในระยะยาวอย่างที่ตั้งเป็นหัวข้อบรรยายครั้งนี้ว่า ก้าวไปสู่วิถีแห่งสันติภาพ หรือที่จะทำให้โลกมีสันติภาพ ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ทั้ง ๒ ขั้น

ถ้าขั้นที่ ๑ เรายังไม่คิดแล้ว ขั้นที่ ๒ ก็เห็นจะยาก คนไทยมองดูสงครามนี้ ถ้าเราได้แค่วิจารณ์ว่าเขาเป็นอย่างไรๆ โดยไม่คิดว่าแล้วเราจะทำอะไร เราจะต้องทำ

อะไร อย่างน้อยก็เพื่อให้ประเทศชาติสังคมของเราดำรงอยู่ได้ด้วยดี
ในโลกที่มีสภาพเดือดร้อนไม่มีสันติภาพหรือสงครามกันอยู่อย่างนี้
ความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ของเรา ก็แทบจะไร้ประโยชน์ นี่เป็น
ปัญหาที่เราต้องคิด

ถ้าเรามีความมั่นใจว่าเราเข้มแข็งพอที่จะอยู่รอดได้ เราก็ต้อง
ก้าวไปอีกขั้นหนึ่ง หรือจะทำไปพร้อมกันก็ได้ คือเพียรพยายามที่จะ
แก้ปัญหาของโลก ทำให้โลกนี้ดำเนินไปสู่วิถีแห่งสันติภาพ

สันติภาพไม่ใช่แค่คำว่า เวรไม่ระงับด้วยการจองเวร แต่ต้องไปถึงถึงขั้นว่า ทำอย่างไรจะไม่ต้องจองเวร

ไม่เพียงแต่เรื่องการวิจารณ์คนอื่นและเหตุการณ์ทั้งหลายเท่านั้น แม้แต่ในเรื่องหลักการต่างๆ ก็เหมือนกัน คนไทยเราอาจจะต้องมาตรวจสอบตัวเอง บางทีอาจจะต้องติเตียนกันบ้าง ตำหนิกันบ้าง เพราะว่าทั้งที่เป็นพุทธศาสนิกชน บางทีเราก็ไม่ได้คิดกันจริงจังว่า จะต้องทำอะไร เราแค่ฟังและบางทีก็ยอมรับกันแค่ว่าหลักการมันเป็นอย่างนั้น แต่เมื่อต้องต่อด้วยคำว่า “แล้วเราจะต้องทำอะไร” ถึงตรงนี้เรากลับแทบไม่ชวนชวาย

ยกตัวอย่างง่ายๆ หลักธรรมหลายอย่างที่เราได้ยินและสอนกันอยู่เรื่อยๆ และเราก็เอามาพูดกันจนติดปาก เช่นที่ท่านว่า อดตาทิออตโต โน นา โถ แปลว่า **ตนเป็นที่พึ่งของตน** ซึ่งเราก็ยอมรับว่าเป็นความจริง และสอนกันอยู่เรื่อยๆว่า ตนเป็นที่พึ่งของตน แต่ตอนที่จะต้องทำ คือตอนที่พระท่านสอนว่า แล้วทำอย่างไรตนจะเป็นที่พึ่งได้ อันนี้เราไม่ค่อยจะเดินหน้าหรือแม้แต่เอาใจใส่กันเลย ทั้งที่ตรงนี้เป็นคำสอนที่สำคัญ ซึ่งเป็นภาคปฏิบัติ

หมายความว่า เมื่อเรารู้หลักความจริงที่เป็นอย่างนั้นว่าตนเป็นที่พึ่งของตนแล้ว มันก็เตือนเราว่า เพราะฉะนั้นเราจะต้องทำตนให้เป็นที่พึ่งได้ แล้วก็ต้องพัฒนาตนขึ้นมา

คำสอนของพระพุทธศาสนาที่ท่านเพียรพยายามสอนมา มากมาย ก็คือสอนให้คนทำตนให้เป็นที่พึ่งได้ ด้วยการฝึกฝนพัฒนาตน คือด้วยการศึกษา ตรงนี้เป็นจุดสำคัญ ถ้าเราอยู่แค่ตนเป็นที่พึ่งของตน แค่นั้น ก็จบ คือได้แต่รู้หลักความจริง แต่ไม่ได้ก้าวไปไหน

อย่างคำสอนอีกข้อหนึ่งที่คุ้นๆ กันว่า **เวรไม่ระงับด้วยการ จองเวรหรือ เวรระงับด้วยการไม่จองเวร** เราก็ได้ยินกันอยู่เสมอ และจำกันได้อย่างแม่นยำ อันนี้ก็เป็นหลักความจริงในหมู่มนุษย์ที่ว่า ถ้าเกิดมีเวรและไปจองเวรกัน มันก็ไม่รู้จักจบสิ้น

แต่ในแง่ของภาคปฏิบัติที่จะต้องทำ จะต้องถามต่อไปว่า **แล้วทำอย่างไรจึงจะไม่ต้องจองเวร** ตรงนี้แหละที่คนไทยเราหรือ ชาวพุทธไทยเราไม่ค่อยคิด ทั้งๆ ที่ในพระพุทธศาสนานั้น เมื่อค้นดูใน คัมภีร์ต่างๆ ท่านก็พยายามสอน ว่าทำอย่างไรจะไม่ต้องจองเวร โดยเฉพาะหลักการข้อนี้เกี่ยวข้องกับเรื่องสงครามและสันติภาพด้วย การที่จะไม่ต้องจองเวรนั้น เมื่อพูดอย่างชาวบ้าน ก็อาจจะมียอยู่ ๓ แบบ

แบบที่ ๑ คือ คนก่อเวรเขาทำรุนแรงได้ผล จนกระทั่งผู้ถูก กระทำนั้นสูญเสียสันชาติพันธุ์หายไปหมดเลย จึงไม่มีโอกาสมาจองเวร

แบบที่ ๒ คือ เมื่อถูกเขาก่อเวรแล้ว คนที่ถูกกระทำ มีความสามารถที่จะทำให้การก่อเวรของผู้ทำร้ายนั้นไม่สัมฤทธิ์ผล สงบไป หรือ สยบได้ เลิกหายต่อกัน เพราะเขายอม อย่างนี้เรียกว่าชนะได้ ด้วยธรรม โดยไม่ต้องทำร้ายเขา

แบบที่ ๓ คือ ทำอย่างไรในระยะยาว เราจะสามารถทำที่จะ ไม่ให้มีการก่อเวรขึ้นมาอีกเลย แบบนี้แหละเก่งที่สุด ถึงขั้นนี้จึงจะมี สันติภาพแน่นอน โดยทำให้โลกนี้ไม่มีการก่อเวรกัน แล้วเราละอยู่ใน

แบบไหนหรือขึ้นไหน ถ้าไม่เพียรพยายาม เราจะอยู่ในชั้นที่ ๑ คือ ถ้าหากอเวรมาเราก็สิ้นชาติสิ้นพันธุ์ จบกัน ก็ไม่ต้องจองเวร

ในคัมภีร์ต่างๆ ท่านสอนไว้ ดังมีตัวอย่างในชาดกที่ยกเรื่อง มาเล่าไว้ให้เห็นว่า เราจะเปลี่ยนวิถีของโลกได้อย่างไร ในขณะที่โลกนี้ มันร้าย มีแต่คนที่คิดจะแก้แค้นกัน เบียดเบียนกัน ทำสงครามกันไม่หยุดหย่อน แล้วทำอย่างไรจะให้เกิดสันติภาพหรือความสงบได้

แม้แต่เมื่อมีฝ่ายที่เขาตั้งตัวเป็นศัตรูในระดับประเทศชาติ ยกทัพมารุกรานเบียดเบียน ก็มีชาดกหลายเรื่องที่สอนเรื่องนี้ ชาดก ใหญ่ๆ เช่น มโหสถชาดก ก็เป็นเรื่องแบบนี้ คือฝ่ายประเทศอื่นนั้น เขาคิดร้ายเขาต้องการความยิ่งใหญ่ขยายดินแดน ยกทัพมาบุก ฝ่ายนี้ ตั้งอยู่ในธรรมไม่ต้องการใช้กำลัง โดยเฉพาะไม่ต้องการให้ประชากรราษฎร์เดือดร้อน ก็หาทางแก้ไข จนกระทั่งสามารถทำให้ฝ่ายที่ยกทัพมารุกรานนั้นต้องยอม ถูกลดหย่อนโดยไม่ต้องใช้กำลัง ไม่ต้องใช้ความรุนแรงโดยไม่ต้องเสียเลือดเนื้อเลย และกลับเป็นมิตรกันด้วย หรือจบลงด้วยดี อย่างนี้คือชั้นกลาง

ส่วนชั้นที่ ๓ นั้นคือจุดหมายของพระพุทธศาสนาระยะยาว ที่พยายามสอนและพัฒนามนุษยให้ขึ้นไปถึงขั้นนั้น

แต่เอาแค่ขั้นที่สองก็ต้องถามว่า เราได้พยายามบ้างหรือเปล่า คนที่จะชนะได้ โดยสงบคนร้ายหรือทำให้การก่อเวรนั้นต้องสงบลง ด้วยดี โดยเป็นมิตรไมตรีแก่กัน ต้องมีความสามารถว่าคนที่เอาชนะ ในการรบกันมากมายหลายเท่า อาจจะพูดว่าเป็นสิบเท่าเลย

ฉะนั้นคนที่สร้างสันติภาพ เพื่อทำไมให้มีมีความความ รุนแรงอย่างที่เราเรียกกันในปัจจุบันว่า **อหิงสา** ฝรั่งเศสว่า Nonviolence นั้น

ต้องเป็นคนที่มีความสติปัญญาความสามารถอย่างยอดเยี่ยม ไม่ใช่ว่าอยู่ๆ จะไปทำได้ ไม่ใช่ฟังแค่คำว่า เวิร์ดไม่เวิร์กด้วยการจ้องเวิร์ด แล้วพูดได้แค่คำว่า เราอย่าไปจ้องเวิร์ดนะ ก็จบเท่านั้นเอง เราก็เลยสูญเสียมัน

เราต้องคิดกันให้จริงจังในแง่นี้ และท่านก็อุตสาหะสอนไว้ มากมาย การพัฒนาความสามารถ ก็กับการมีเจตจำนงที่เป็นธรรม มุ่งดี ประารถนาสันติสุขนั้น ต้องไปด้วยกัน ไม่ใช่เอาแค่มุ่งดีเพียงอย่างเดียว

หมายความว่า ทางพระสอนไว้ ๒ อย่าง คือในด้านหนึ่งต้องมี **เมตตา กรุณา** นั้นแน่นอน นี่ก็คือ อหิงสา = ไม่เบียดเบียน

แต่พร้อมกันนั้นในด้านที่สอง ต้องมี**ปัญญา** เพราะว่าคนที่จะทำให้เมตตา ความปรารถนาดี หรือความรักสัมฤทธิ์ผลได้ ต้องมีปัญญา และต้องมีปัญญามากกว่าปกติ เพราะตามปกติคนเราจะรบราฆ่าฟันต่อสู้กันและเอาชนะกันด้วยกำลัง ใครมีกำลังมากกว่าโดย เฉพาะทางรูปธรรมมีร่างกายแข็งแรงกว่า มีอาวุธเหนือกว่า ก็ชนะไป แต่ต้องเสียเลือดเนื้อ ลำบาก วุ่นวายกันมาก การที่เราพัฒนามนุษย์ให้ มีอารยธรรมก็เพื่อให้มนุษย์นั้นสามารถที่จะทำให้ความรุนแรงนั้นหายไป โดยใช้วิธีสงบ ด้วยความสามารถทางปัญญา

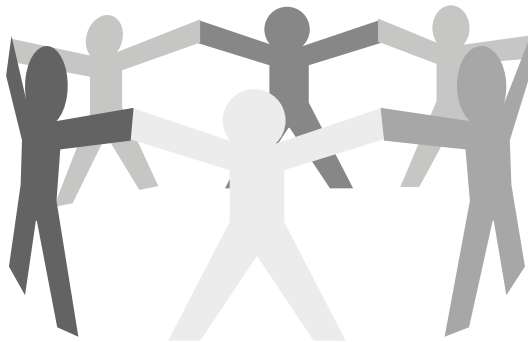
เคยมีไหมในประวัติศาสตร์ที่มนุษย์ได้ทำหลักการนี้ให้เป็นจริงขึ้น ถ้าหลักการนี้มนุษย์ทำให้สำเร็จได้ ก็แสดงว่ามนุษย์เจริญ ในอารยธรรม แต่ถ้ามนุษย์ยังทำไม่ได้ เขาก็ได้แต่เอากำลังมาสู้กัน ใครมีกำลังมากก็ชนะไป ก็แสดงว่ามนุษย์ไม่ได้เจริญอะไรขึ้นมาเลย มันจะเป็นอารยธรรมได้อย่างไร เพราะมันก็เหมือนกับสมัยบุพกาล ซึ่งเขาก็รบกันมาอย่างนี้ ใครมีกำลังมากก็ชนะไป ไม่เห็นจะเป็นอารยธรรมอะไรก็เหมือนเดิม

เพราะฉะนั้นจึงต้องคิดกันให้ดี นี่คือการยอมรับในแง่สันติภาพ ซึ่งก็ควรเน้นหลักการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ คือ **เวรไม่ระงับด้วยการจองเวร**

ถ้าจะปฏิบัติตามหลักนี้ก็ต้องมาคิดกันว่า **ทำอะไรจึงจะไม่ต้องจองเวร** อย่างน้อยก็ต้องพัฒนาความสามารถที่จะยุติความรุนแรงด้วยความสงบ และนอกจากเจตนาในจิตใจที่มีเมตตากรุณา ก็จะต้องพัฒนาปัญญาอย่างยวดยิ่งด้วย ขอให้คิดกันจริงจังในเรื่องนี้

อย่างน้อยเราจะต้องพิจารณาในชั้น ๑ ที่ว่า เมื่อโลกเขายังเป็นอย่างนี้ เช่นว่าในแต่ละประเทศต่างก็มุ่งแสวงหาผลประโยชน์แก่ชาติของตัวเอง มันก็ต้องมีปัญหาเกี่ยวเนื่องไปอย่างนี้ แล้วเมื่อในโลกเป็นอย่างนี้ สังคมไทยเราจะอยู่ให้ดีได้อย่างไร แต่ในชั้นที่ ๑ วันนี้จะไม่พูดถึง เพราะไม่ตรงกับหัวข้อที่นิมนต์ให้บรรยาย

ขอก้าวไปสู่ชั้น ๒ ที่ว่า แล้วคนไทยเรา หรือทุกๆ คน จะก้าวไปสู่การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของโลกในแง่ของสันติภาพนี้ได้อย่างไร แล้วทำอะไรจะทำให้โลกนี้เดินไปสู่วิถีแห่งสันติภาพ

ถึงจะยากก็ต้องทำ คือต้องแก้ไข ความอยากได้-อยากใหญ่-ใจแคบ

วันนี้ทางท่านผู้นิมนต์ตั้งหัวข้อให้เป็นเรื่องของ “ศาสนา” ความจริง ถ้าพูดในแง่ของเรา ศาสนาก็คือคำสอน คำว่าพระพุทธศาสนาก็แปลตรงตัวเลย พุทธ แปลว่า ผู้ตรัสรู้ และ ศาสนา แปลว่า คำสอน รวมกันแปลว่า คำสอนของท่านผู้รู้ความจริง ก็เป็นกลางๆ ไม่เข้าใครออกใคร

โดยสรุป พระพุทธศาสนาเป็นเรื่องของการบอกว่าความจริงมีอยู่อย่างนี้ๆ ดังนั้น เราจึงควรประพฤติปฏิบัติอย่างนี้ๆ

การที่เราจะสร้างสันติภาพ ก็คือการแก้ปัญหาการรบราฆ่าฟันสงครามของโลก เวลาจะแก้ปัญหาก็ต้องบอกให้ทำอย่างนั้นทำอย่างนี้ แต่พอบอกให้ทำอย่างนั้นทำอย่างนี้ คนก็จะพูดขึ้นมาว่า “พูดมันง่าย แต่ทำมันยาก” การจะพูดว่าให้ทำอย่างนั้นทำอย่างนี้ก็พูดได้ แต่ในเวลาปฏิบัติ คนที่จะทำเขาลำบาก ทำยาก ไม่ใช่ปฏิบัติได้ง่ายๆ นี้เป็นแง่ที่คนชอบอ้าง

แต่ก็มีแง่ที่ทำให้อ้างไม่ได้เช่นกันว่า หลักการที่ต้องปฏิบัติหลายอย่างที่ว่ายากนั้น เมื่อเป็นความจริงที่จะต้องทำจึงจะสำเร็จ มันจะยากหรือไม่ยาก ก็ไม่เกี่ยวแล้ว

ถ้าคุณต้องการข้ามแม่น้ำนี้ไปฝั่งโน้น เพราะว่าหมู่บ้านที่คุณต้องการอยู่ฝั่งโน้น การข้ามแม่น้ำนี้จะยากหรือไม่ยากก็ตาม คุณก็ต้องข้าม กรณีนี้มันจำเป็นแล้ว จะมาอ้างความยากไม่ได้ คำถามมีได้แต่ว่า คุณจะไปหรือไม่ไป ถ้าคุณจะไปที่ถึง คุณก็ต้องข้ามมันไปให้ได้ไม่ว่า

มันจะยากหรือไม่ยากก็ตาม

หลักการหลายอย่างก็เช่นเดียวกัน จะมัวรำพันถึงความยากไม่ได้ แม้แต่จะบอกว่า พุดมันง่ายแต่ทำมันยาก ก็พูดไม่ได้ เพราะว่า มันเป็นหลักความจริง ถ้าคุณไม่ปฏิบัติ คุณก็ไม่สำเร็จ ถ้าคุณอยากมี สันติภาพ ก็ต้องทำตามหลักการนี้ ถ้าไม่ทำ สันติภาพก็ไม่เกิดขึ้นทาง เลือกละไม่มี คุณต้องทำ

วันนี้เราจะพูดกันถึงหลักการแบบนี้ จึงต้องบอกไว้ก่อนว่า อย่ามาอ้างกันอีกว่ายาก นี่เป็นการทำความเข้าใจกันไว้ก่อน

เรื่องการสร้างสันติภาพนี้ เริ่มต้นก็ต้องมาดูที่หลักการฝ่าย ตรงข้าม คือด้านเหตุปัจจัยที่ทำให้คนขัดแย้งกัน ต่อสู้กัน มารบราฆ่า ฟันทำสงครามกัน ซึ่งประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติก็เป็นมาเป็นไปกัน อยู่อย่างนี้ มีสงคราม มีการต่อสู้ รบราฆ่าฟัน ขัดแย้งกัน ตั้งแต่ระดับ บุคคล ระดับสังคม จนถึงระดับประเทศชาติ ตลอดมาทุกยุคทุกสมัย

ขอสรุปสั้นๆ เหตุปัจจัยของความขัดแย้งนั้น ถ้าไปขุดกันมา แต่ละกรณีก็ต่างๆ กันไป แต่ว่าโดยสรุปแล้วก็มี ๓ อย่าง เท่านั้น เหตุปัจจัยที่ทำให้มนุษย์ขัดแย้งกันจนปัญหาความรุนแรงเบียดเบียน เกิดขึ้น คือ

๑. *อยากได้*
๒. *อยากใหญ่*
๓. *ใจแคบ*

อยากได้ ท่านเรียกว่า ตัณหา คืออยากได้ผลประโยชน์ อยาก ได้สิ่งเสพบริโภค ทรัพย์สินสมบัติ ความพร้อมพร้อม มาบำรุงบำเรอตัวให้มี

มากที่สุด ข้อนี้เป็นเหตุใหญ่ให้คนขัดแย้งจนแม้กระทั่งยกทัพไปรบราฆ่าฟันกัน จะเห็นได้ว่าไม่ต้องพูดถึงบุคคลหรือ ประเทศชาติทั้งหลาย ก็ยกทัพไปตีกันเพราะเรื่องผลประโยชน์ทั้งนั้น แม้แต่สงครามที่กำลังวุ่นวายอยู่เวลานี้ ก็วิจารณ์กันว่าเป็นเพราะข้อนี้

ปัจจัยที่ ๒ **อยากใหญ่** คือต้องการอำนาจ ต้องการความยิ่งใหญ่ ที่จะสามารถครอบงำผู้อื่นหรือบังคับเขาได้ ข้อนี้ท่านเรียกว่ามานะ ตลอดทุกยุคสมัยที่ผ่านมาในประวัติศาสตร์ ปัจจัยข้อนี้มักจะมากคู่กับข้อที่ ๑ คืออยากได้ด้วย และอยากใหญ่ด้วย เพราะถ้าอยากใหญ่แล้วเป็นใหญ่ได้ ความอยากได้ก็จะสำเร็จได้ง่าย อยากได้ก็ต้องสำเร็จด้วยอยากใหญ่ และเมื่อได้แล้วตัวเองก็จะใหญ่ยิ่งขึ้น ก็เลยอยากได้กับ **อยากใหญ่**นี้ คือ สองตัวสำคัญ เรียกว่า ตัณหา - มานะ

แต่บางทีสงครามเกิดขึ้นเพราะปัจจัยด้านอื่นก็มี คือ เรื่องลัทธิศาสนา และอุดมการณ์ต่างๆ ซึ่งไม่ใช่เรื่องผลประโยชน์โดยตรง แต่เป็นเรื่องของความเชื่อ และการยึดถือหลักการบางอย่าง โดยถือรั้นไม่ยอมรับไม่ยอมฟังซึ่งกันและกัน อย่างนี้เรียกว่า**ใจแคบ**

เพราะฉะนั้นลัทธิศาสนาก็เลยกลายเป็นเหตุให้เกิดสงครามในอดีตมากมาย และสงครามลัทธิอุดมการณ์และศาสนานี้กลายเป็นเรื่องยึดถือเรื้อรังกว่าสงครามแย่งชิงผลประโยชน์และสงครามแสวงหาความยิ่งใหญ่ด้วยซ้ำไป ฉะนั้นปัจจัยตัวที่ ๓ นี้ จึงเป็นตัวที่ฝังลึกมากทางพระเรียกว่า **ทิฏฐิ**

ตกลงว่า ตัวการสำคัญที่อยู่เบื้องหลังของความขัดแย้ง การรบราฆ่าฟันกัน ตลอดจนสงคราม ก็คือ **ตัณหา มานะ ทิฏฐิ** พูดเป็นไทยง่ายๆ ว่า **อยากได้ อยากใหญ่ ใจแคบ**

ปมปัญหาที่ยังซับซ้อนใหญ่โตยากนักหนา

เมื่อต้นทหา-มานะ-กัทฺติ

ร่อนเพงไว้ซึ่งความกลัว-หวาดระแวง-ไม่ไว้ใจ

แล้วเราจะแก้ปัญหาอย่างไร ก็ต้องยอมรับความจริงว่า มันแสนยาก อย่างที่ว่า พุดง่าย-ทำยาก นั่นแหละ แต่ถึงยากก็ต้องทำ และการแก้ปัญหานั้นก็ไม่ใช่ที่เราจะต้องทำพรวดเดียว เช่นบอกว่า คุณต้องไม่มีต้นทหา ต้องไม่อยากได้ผลประโยชน์ ซึ่งเป็นไปไม่ได้ เราต้องยอมรับเรื่องของมนุษย์ทั่วไป และต้องทำเป็นขั้นตอน

อย่างเรื่อง **ต้นทหา** เราก็ต้องวางมาตรการต่างๆ ที่จะไม่ไห้คนเอาเปรียบกัน ซึ่งโลกเขาก็พยายามวางกันมา แต่มนุษย์ก็พยายามเอาเปรียบกันเสมอ บางทีก็ถึงกับวางกฎกติกาแบบเอาเปรียบคนอื่น และแม้แต่เมื่อมีกฎกติกาเป็นกรอบขึ้นมาแล้ว ก็ยังหาทางใช้กฎกติกา นั้นให้เกิดผลเข้าข้างตน ให้เอื้อแก่ตัวเอง

ถึงจะอย่างไรก็ตาม ก็ต้องมีกฎกติกาไว้ รวมความก็คือ ต้องมีกฎกติกาและมาตรการที่จะรักษาความเป็นธรรม เพื่อไม่ให้มีการแสวงหาผลประโยชน์แบบรุกรานผู้อื่น หรือเอาเปรียบผู้อื่นโดยไม่ชอบธรรม

จะเห็นว่า แม้แต่เรื่องจำพวกการค้าเสรีและอะไรๆ ทำนองนี้ เขาก็อ้างเรื่องความเป็นธรรม บอกว่าเป็นการค้าที่เสรีและเป็นธรรม เป็น “**ฟรีเทรด**” (Free Trade) ด้วย และ “**แฟร์เทรด**” (Fair Trade) ด้วย แต่เอาเข้าจริงก็เป็นปัญหาว่าฟรีเทรดนั้นเป็นแฟร์เทรดหรือเปล่า แล้วก็เถียงกันอยู่นั้นแหละ เพราะบางทีมันฟรี แต่มันไม่แฟร์ ทำอย่างไร

จะให้ทั้งฟรีและทั้งแพร์ด้วย ซึ่งยากเหลือเกิน เพราะมนุษย์นี้ค้นหา มันเยอะ

ค้นหา ความอยากได้เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ไม่ยอมแพร์ และ ทำให้อ้างความพริมาเพื่อไม่แพร์ไป จึงต้องหาทางชิงไหวชิงพริบกัน อยู่เรื่อย แต่รวมแล้วหลักการในชั้นหนึ่งก็ต้องมีมาตรการไม่ให้เอาไรต์ เอาเปรียบกัน หรือให้อาเปรียบได้น้อย ให้มีความเป็นธรรมบ้าง เท่าที่จะทำได้ แล้วก็พยายามแก้จุดอ่อนกันไป

เรื่อง**มานะ** ความอยากใหญ่ ความต้องการอำนาจครอบงำ ผู้อื่นก็เช่นเดียวกัน ต้องมีมาตรการสกัดกั้นและมีการดุล มีการคาน อำนาจกัน เป็นวิธีการซึ่งทางรัฐศาสตร์ โดยเฉพาะการเมืองระหว่าง ประเทศ ต้องศึกษาและพยายามกันไป

แต่ทั้งนี้ จะต้องรู้ตระหนักด้วยว่า เบื้องหลังหลักการและ ภายใต้เหตุปัจจัยใหญ่ๆ เหล่านี้ เรื่องของมนุษย์มีปัจจัยย่อยๆ เป็น เงื่อนปมซับซ้อนมากมาย

อย่างเรื่องลาภ หรือผลประโยชน์ ซึ่งเป็นเรื่องระดับรูปธรรม พื้นฐาน ตั้งแต่เรื่องปัจจัย ๔ ก็ต้องมองไปถึงปัญหาความยากจน ขาดแคลนขาดสน ซึ่งก็เป็นสาเหตุอย่างหนึ่งของความขัดแย้งแบ่งแยก เบียดเบียนกัน ตั้งแต่คนยากจนกับคนมั่งมี ไปจนถึงประเทศที่ ขาดแคลนกับประเทศที่ร่ำรวย

แม้แต่ในเรื่องนี้ ในขั้นต้นๆ ตัดหนานอกจากทำให้คนขัดแย้ง
แย่งชิงกันแล้ว ก็ทำให้ไม่สามารถเผื่อแผ่แบ่งปันช่วยเหลือกัน

แต่ไม่ใช่แค่นั้น เมื่อตัดหาประสานกับมานะ คนมีอิทธิพล
ตลอดจนประเทศมหาอำนาจ อาจจะช่วยเหลือเผื่อแผ่แก่คนยากจน
ตลอดจนชาติที่ยากไร้บ้างในขอบเขตหนึ่ง แต่ต้องพยายามหาทาง
ทำให้คนจน และชาติที่ล้าหลัง ต้องยากจนต่อไป เพื่อให้คงอยู่ได้
อิทธิพลของตน ตลอดจนเพื่อให้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาผล
ประโยชน์ของตน และเสริมอำนาจความยิ่งใหญ่

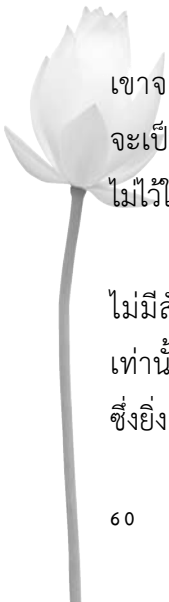
แต่ที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือ ตัดหา-มานะ-ทิวฐินี่ ทำให้การแก้
ปัญหายากยิ่งขึ้น เมื่อมันเป็นตัวการทำให้เกิด **ความกลัว ความ
หวาดระแวง และความไม่ไว้ใจกัน**

ความกลัวของคนที่อ่อนแอยังไม่สำคัญเท่าไร มันไม่รุนแรง
แต่ความกลัวของผู้มีอำนาจนี้แหละ ที่เป็นตัวก่อปัญหาใหญ่

ทำไมไม่ช่วยเขาจริงจังให้หายยากจน บางทีทำไมต้องทำ
สงครามทั้งที่ดูตามสภาพทั่วไปไม่เห็นมีอะไรมาก

มีบ่อยๆ ที่ต้องทำอย่างนั้น เพราะความกลัวที่ซ่อนแฝงอยู่ว่า
เขาจะมีอำนาจขึ้นมาแข่งตน หรือกลัวว่าถ้าพวกนั้นมีกำลังขึ้นมา
จะเป็นภัยแก่ตน หรือแม้แต่ระแวงไปต่างๆ หรือตกลงกันไม่ได้เพราะ
ไม่ไว้ใจกัน

เวลานี้ก็รู้กันดีแล้วว่า การแย่งชิงเบียดเบียนกันที่ทำให้โลก
ไม่มีสันติภาพนี้ มิใช่ก่อความเดือดร้อนเฉพาะในสังคมมนุษย์เอง
เท่านั้นแต่ยังขยายปัญหาออกไป ทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมด้วย
ซึ่งยิ่งเป็นการซ้ำเติมปัญหาความขาดสันติภาพให้รุนแรงยิ่งขึ้น

ในกระบวนการที่เวลานี้ ตัณหา-มานะ-ทิฏฐิ ที่ซ่อนแฝง ความกลัว-หวาดระแวง-ไม่ไว้ใจกันนั้น นอกจากเป็นตัวการก่อปัญหา สิ่งแวดล้อมแล้ว แม้เมื่อมนุษย์รู้ว่าตนควรจะแก้ปัญหาสีงแวดล้อม อย่างไร ก็ไม่สามารถดำเนินการแก้ปัญหานั้นให้มืผลจริงขึ้นมาได้

รวมแล้ว การแก้ปัญหาต้องมีวิธีการหลายระดับ โดยเฉพาะ

ก) ระดับความสัมพันธ์ทางสังคม ด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูล กันการแบ่งปัน การสงเคราะห์ต่างๆ

ข) ระดับการปกครอง หรือระดับจัดการ รวมทั้งการวางกฎ กติกา ที่จะให้มีกรอบแห่งการกระทำ และไม่ให้ข้ามเหงเอารัตเอา เปรียบกัน แต่ให้มีความเป็นธรรม ด้วยหลักกฎหมาย และการใช้ กฎหมาย

แต่สองระดับนี้ เป็นการแก้ปัญหาขั้นพื้นผิว และเฉพาะหน้า ซึ่งไม่เป็นหลักประกันแห่งการแก้ปัญหาและการสร้างสันติภาพที่แท้ จจริงเช่นอาจจะมีการช่วยเหลือเขาเพื่อเอาไว้ใต้อำนาจ การวางกฎกติกาคาที่ ไม่เป็นธรรม หรือไม่ยอมตั้งกฎที่จะทำให้ตนเสียผลประโยชน์ และการ ใช้กฎหมายแบบฉลาดแกมโกง เพื่อเอาเปรียบเป็นต้น

ดังที่มองเห็นกันชัดเจนเวลานี้ ในความสัมพันธ์ช่วยเหลือกัน ระหว่างประเทศ ทั้งชาติที่ให้ความช่วยเหลือ และชาติที่รับการ ช่วยเหลือ หายากที่จะมีไมตรีธรรม ที่ซาบซึ้งใจต่อกัน ต่างก็มีความ เคลือบแคลงใจ มองทางฝ่ายผู้ช่วยก็อาจจะมีแรงจูงใจแอบแฝง ทางฝ่ายผู้รับก็ฉวยโอกาสหรือไม่ก็ซ่อนความหวาดระแวงไว้ข้างใน ทั้งสองฝ่ายไม่จริงใจต่อกัน

ทั้งหมดนี้จึงไม่ปลอดภัยจริง หันไม่พ้นที่จะต้องขึ้นให้ถึง

ค) ระดับการศึกษา ด้วยการสังสรรค์ทางการศึกษา ที่จะปรับ
ท่าทีแห่งความสัมพันธ์ และพัฒนาคนส่วนใหญ่ให้หลุดพ้นจากตัณหา-
มานะ-ทิฏฐิ ตลอดจนความกลัว ความหวาดระแวง ไม่ไว้ใจกัน ให้มี
ความเป็นมิตรผู้มีความปรารถนาดีต่อกัน และใฝ่ประโยชน์สุขที่ร่วม
กัน เป็นเพื่อนร่วมโลกกันได้จริง

ในที่สุด ก็ต้องแก้ไปให้ถึงตัวก่อการร้ายที่ฝังลึกที่สุด ซึ่งเมื่อ
มีอยู่ มันจะประสานทั้งตัณหาและมานะ ไปจนถึงความกลัว ความ
หวาดระแวง ไม่ไว้ใจกันทั้งหมด ที่ทำให้โลกไม่อาจจะมีสันติภาพ

แค่กฎฐิในเรื่องชาติพันธุ์ก็มีมานานนักหนา มนุษย์ก็ไม่ได้พัฒนาขึ้นมาเลย

นี่แหละจึงมาถึงข้อสุดท้ายคือความใจแคบ ได้แก่ความยึดติดในกฎฐิ และความเชื่อองมายต่างๆ การเอาลัทธิศาสนาและอุดมการณ์มาเป็นเหตุให้แบ่งแยกทำร้ายกัน แทนที่จะเป็นสื่อแห่งสันติภาพ แม้แต่ความเชื่อในเรื่องชาติพันธุ์ เช่นเชื่อว่าพวกชาติพันธุ์นั้นเลวร้ายเผ่าพันธุ์นั้นต่ำทราม ชาติวงศ์นี้เป็นศัตรูของเรา ต้องฆ่าให้หมด ต้องกำจัดให้สิ้น นี่คืกฎฐิ ความเชื่อที่ลึงลิก ซึ่งเมื่อยึดถือเข้าแล้ว ทำให้เรื่องไม่จบ สงครามอาจยึดเยื้อคู่ประวัติศาสตร์ แล้วแก้ได้ไหม ถ้าจะให้มีสันติภาพจริง ต้องแก้ให้ได้

มนุษย์ต้องเปิดใจต่อกัน ยอมรับและมาพูดกัน เวลานี้มักจะเน้นกันที่ข้อ ๑ และข้อ ๒ ซึ่งก็ยังไม่แก้ไม่ได้ ส่วนข้อ ๓ ไม่กล้าพูดเพราะถ้าพูดก็กลัวจะกระทบกัน ก็เลยไม่มีทางที่จะแก้ปัญหาได้จริงเพราะว่าการแก้ปัญหาที่แท้จริงต้องลงไปถึงปัจจัยตัวที่ ๓ ซึ่งเป็นเรื่องในชั้นปัญญา ที่เมตตาต้องพร้อมด้วยปัญญาจริงๆ

แต่จะอย่างไรก็ตาม การสร้างความรู้ความเข้าใจและแก้ไขเรื่องกฎฐิความเชื่อความยึดถือต่างๆ นี้ มนุษย์ต้องทำให้ได้ และทั้งหมดนี้ชั้นสุดท้าย นอกจากการแก้ด้วยมาตรการทางสังคมเป็นต้นแล้ว ในที่สุดก็ต้องถึงฐานคือการพัฒนามนุษย์ด้วยการศึกษา

เพราะฉะนั้น ภารกิจยิ่งใหญ่ที่เป็นพื้นฐานก็คือการศึกษา ซึ่งจะสร้างมนุษย์ให้มีคุณธรรม มีจิตใจที่มีเมตตากรุณา เป็นต้น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเสียสละ ไม่ใช่เอาแต่เห็นแก่ตัวอยากได้

ผลประโยชน์อย่างเดียว และคิดแต่จะเบียดเบียนครอบงำผู้อื่น

ถ้าสร้างคุณธรรมในจิตใจขึ้นมาได้ เราก็มีตัวคานกับเรื่องของ ตัณหา และมานะ แต่ข้อที่ภิกษุต้องแก้ด้วยปัญญา คือสร้างปัญญาให้รู้ เข้าใจ แต่ถึงปัจจุบันนี้เราก็ไม่ได้พัฒนาอะไรมากกว่าสมัยโบราณ

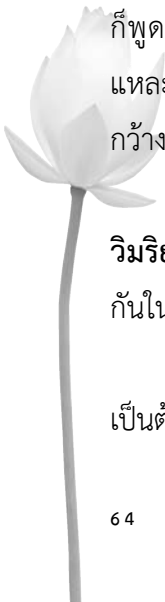
โดยเฉพาะเรื่องทฤษฎี ความเชื่อถือที่เป็นความใจแคบในเรื่องชาติพันธุ์ ซึ่งนอกจากทำให้เกิดความเกลียดชังกันแล้ว ก็ฟุ้งเอามานะ มาด้วย โดยทำให้ตู่ถูกเหยียดหยามคนเผ่าอื่นพวกอื่น และเรื่องนี้ก็มี มาตั้งแต่โบราณนานนักแล้ว

แม้แต่ในพุทธประวัติ เราก็มีตัวอย่างอยู่แล้ว เช่นอย่างศากย วงศ์นี้เอง แม้ว่าพระพุทธเจ้าจะทรงพยายามแก้ แต่เขาก็ยังยึดถืออยู่ ศากยวงศ์นี้เราก็เห็นชัดว่ามีความยึดถือชาติตระกูลรุนแรง จะแต่งงาน กับคนพวกอื่นไม่ได้ จึงเป็นเหตุให้ผู้อื่นเขาแค้น พยายามมาทำลาย ศากยวงศ์ทั้งหมด ตัวอย่างก็มีมาชัดเจน

ปัจจุบันนี้จะทำอย่างไร เมื่อมนุษย์มาถึงยุคโลกาภิวัตน์แล้ว บอกว่าโลกไร้พรมแดน โลกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็น Globalvillage ก็พูดกันไปๆ แล้วเป็นจริงไหม มนุษย์ก็ยังแบ่งแยกกันอยู่อย่างนั้นแหละ ช้ำร้าย โลกยิ่งกว้างไกล ใจคนยิ่งแคบลง ทำอย่างไรจะให้ใจ กว้างตามโลกที่แผ่ขยายกว้างออกไปได้ ให้ใจไร้พรมแดน

พระพุทธเจ้าตรัสว่า พระอรหันต์มีลักษณะอย่างหนึ่ง คือ วิมริยาทิกจิต เป็นผู้ที่มีจิตใจ “ไร้พรมแดน” ตรงกันเลยกับคำที่เขาใช้ กันในปัจจุบัน

แต่เวลานี้เขาใช้คำว่าไร้พรมแดนกับการสื่อสารคมนาคม เป็นต้น เขาไม่พูดถึงจิตใจ ทั้งที่เห็นอยู่ชัดๆ ว่าจะไร้พรมแดนจริง ต้อง

ทำให้ใจคนให้ไร้พรหมแดนด้วย เราจะทำได้ไหมล่ะ ถ้าทำได้ก็จะเข้าหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งมีอยู่แล้วชัดเจน อย่างที่พูดไว้นานแล้วว่า **วิมริยาतिकจิต** ทำได้ไหม ทำให้มีจิตใจไร้พรหมแดน

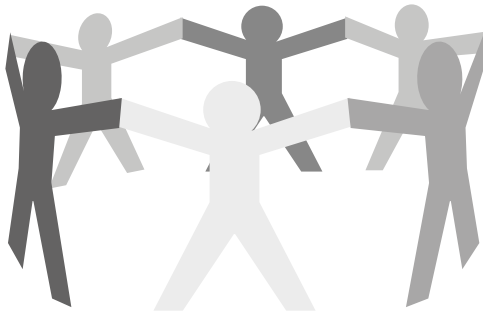
ถ้าทำได้จริงๆ ก็เป็นพระอรหันต์ ถ้าไม่ถึงขั้นนั้น ก็ควรพยายามทำให้ใจให้กว้างขวาง และการทำให้ใจให้กว้างขวางนั้น ก็ต้องพัฒนามนุษย์อย่างที่ว่า โดยเฉพาะต้องให้มีการศึกษาที่ถูกต้อง

เป็นไปได้หรือไม่ ที่เวลานี้คนเราจะคิดให้ถึงขั้นที่จะ **หลอมรวมชาติพันธุ์มนุษย์ให้เป็นชาติพันธุ์เดียว** โดยไม่ต้องมาเถียงมาแก่งแย่ง หรือแบ่งแยกอะไรกันอีก เรื่องนี้เราจะต้องพูดกันอย่างจริงจัง โดยไม่มีอะไรแอบแฝงอยู่ในใจ และไม่ใช่ว่าไม่กล้าพูดกัน แต่ต้องเปิดใจกันเลย แล้วพูดกันอย่างจริงจัง ในเมื่อเป็นโลกาภิวัตน์โลกไร้พรหมแดนอย่างนี้ ต้องคิดว่าถึงเวลาหรือยังที่จะให้มนุษย์นี้ หลอมรวมเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน ไม่ต้องไปกีดกันแบ่งแยกอะไรอีก

อย่างทางตะวันออกกลางก็มีปัญหาเรื่องแบบนี้ เหมือนที่พูดเมื่อครูนี้อ่าแม้แต่แต่งงานกันก็ไม่ได้ แล้วมันจะไปแก้ปัญหาวะไร เพราะแค่นี้ก็ไม่สามารถพูดกันได้ แล้วจะมาพูดว่าจะแก้ปัญหาลให้โลกมีสันติภาพ ก็เห็นๆ อยู่ว่ามันไม่มีเค้าอะไรเลย ในเมื่อคนยังมุ่งหน้ามุ่งมันในการที่จะแบ่งแยกกันอยู่ซัดๆ

รวมความว่า สาเหตุของความขัดแย้ง รบราฆ่าฟัน และสงคราม ที่ทำให้ไม่มีสันติภาพตลอดมาทุกยุคทุกสมัย มี ๓ ประการด้วยกัน คือ **อยากได้** **อยากใหญ่** **ใจแคบ** หรือ **ตัณหา** **มานะ** **ทิฏฐิ** ซึ่งต้องแก้ไขด้วยมาตรการทางสังคมและด้วยวิธีการต่างๆ ที่เป็นทางสันติ และที่สำคัญที่สุดคือพัฒนามนุษย์ ด้วยการศึกษาคือถูกต้อง

ทั้งนี้ คนที่จัดการศึกษาต้องยอมรับความจริงก่อน ว่าจะเอา
อย่างนี้ไหม แต่รับรองว่า ไม่ว่าใครจะยอมรับหรือไม่ก็ตาม ถ้าแก้เกส
๓ อย่างนี้ไม่ได้ เรื่องก็ไม่จบ อันนี้คือหลักการที่บอกแล้วว่า มันจะยาก
หรือไม่ยาก คุณไม่มีสิทธิ์พูด เพราะว่าถ้าคุณไม่ทำ มันก็ไม่สำเร็จ

แต่ “รวมกันเราอยู่ แยกกันเราตาย”
สร้างสันติภาพโลกไม่ได้
แต่ต้องรวมกันเป็นหมู่
คู่ความประสานเป็นสามา

ได้บอกแล้วว่า เรื่องใจแคบนี้สำคัญที่สุด จึงต้องขยายออกไป
ให้เห็นอาการด้านต่างๆ ของการแสดงความใจแคบ คือ ความ
หวงแหนกีดกันกัน แบบต่างๆ ความหวงแหนกีดกันมีหลายอย่าง ทาง
พุทธศาสนาถือเป็นเรื่องสำคัญมาก จะเห็นว่าพระพุทธศาสนา
พยายามสร้างสันติสุขให้แก่มนุษย์ด้วยการไม่ให้มีการแบ่งแยก
เบียดเบียน

ฉะนั้น นอกจาก **ตัณหา มานะ ทิฏฐิ** ที่จะไม่ให้ขัดแย้งทำ สงครามรบราฆ่าฟันกันแล้ว ยังมีหลักต่อไปอีกชุดหนึ่ง ที่ท่านวางไว้ เพื่อให้เราขจัดความใจแคบ และพัฒนามนุษย์ไปสู่ความมีจิตใจไร้ พรมแดน และอยู่ร่วมกันโดยสันติท่านให้หลักไว้ว่า มนุษย์ที่พัฒนา แล้วจะต้องหมดความใจแคบหรือความหวงแหนกีดกันกัน ๕ ประการ ที่เรียกว่า **มัจฉริยะ ๕**

“มัจฉริยะ” เราแปลกันว่าความตระหนี่ หรือขี้เหนียว แต่คำว่า ขี้เหนียวชวนให้คิดไปว่าเป็น ความโลภ

กิเลสทั้งหมดจัดรวมเข้าได้ ๓ กลุ่ม คือ **โลภะ โทสะ โมหะ** ถ้าถามคนทั่วไปว่า มัจฉริยะจัดเข้าในกิเลสประเภทไหนใน 3 ประเภทนั้น คนส่วนใหญ่จะตอบว่าอยู่ในกิเลสประเภท **โลภะ** หรือ **โลภ** แต่ไม่ถูก เพราะไปนึกถึงคำแปลภาษาไทย แต่ความหมายของมันไม่ตรงทีเดียว กับในภาษาเดิม

มัจฉริยะ ทางพระจัดเข้าในกลุ่ม **โทสะ** ซึ่งเห็นได้ชัดในการ กีดกันผู้อื่น หวงแหนคอยกันขวางไม่ให้เขาได้อย่างเรา หรือไม่ให้เรา มีส่วนร่วม ความหวงแหนกีดกัน หรือมัจฉริยะนั้น มี ๕ ประการ เราจะ ต้องพัฒนามนุษย์ให้กำจัด **มัจฉริยะ ๕** นี้ให้ได้ มิฉะนั้นมนุษย์จะไม่มี ทางเลิกแบ่งแยกกัน และก็จะต้องเกิดปัญหาในการขัดแย้งกันจน กระทั่งถึงสงครามอยู่เรื่อยไป

ความหวงแหนกีดกัน ๕ ประการ นี้มีอะไรบ้าง

๑. ความหวงแหนกีดกันกัน ในเรื่องที่อยู่ ที่อาศัย ที่องถิน ดินแดน จนถึงประเทศ

๒. ความหวงแหนกีดกันกัน ในเรื่องผลประโยชน์ เรื่องลาภ
เรื่องการค้าสิ่งเสพบริโภค เป็นต้น

๓. ความหวงแหนกีดกันกัน ในเรื่องพงศ์เผ่าเหล่ากอ
ชาติพันธุ์วงศ์ตระกูล พวกพ้อง

๔. ความหวงแหนกีดกันกัน ในเรื่องชนชั้น วรรณะ สีผิว

๕. ความหวงแหนกีดกันกัน ในเรื่องวิชาความรู้ หรือวิทยาการ
และผลสำเร็จทางภูมิธรรมภูมิปัญญา

ปัจจุบันนี้กำลังเข้าสู่ยุคแห่งความหวงแหนกีดกันข้อที่ ๕ นี้
เต็มที เช่นเรื่องสิทธิทางปัญญา หรือสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา แต่
ข้ออื่นๆ ปัจจุบันก็มีอยู่ทั้งหมด จึงมี ๕ ข้อ ครบเลย

ถ้ากำจัดความหวงแหนกีดกัน ๕ อย่างนี้ไม่ได้ มนุษย์ก็ต้อง
ขัดแย้งกันอย่างรุนแรงต่อไป จะต้องรบรา แย่งชิง กำจัดกันเรื่อยไป
พระพุทธศาสนาจึงสอนให้มนุษย์ศึกษาพัฒนาตัวเอง จนถึงขั้นที่ว่าถ้า
เป็นโสดาบันก็หมดมัจฉริยะทั้ง ๕ อย่าง ไม่มีเหลือเลย การที่พุทธ
ศาสนาพัฒนามนุษย์ก็เพื่อให้ถึงขั้นนี้

อย่างไรก็ตาม เรื่องนี้ไม่ใช่ว่าจะสุดโต่งไปอีกทางหนึ่ง ไม่ใช่ว่า
เมื่อไม่ให้มีการกีดกันหวงแหนกัน เราก็ไม่ถืออะไรทั้งนั้น ไม่ยึดถือเลย
เรื่องถิ่นที่อยู่อาศัย หรือประเทศของเรา ตลอดหมดทั้ง ๕ ข้อไม่ยึดถือ
ถ้าทำอย่างนี้ก็เป็นสุดโต่ง กลายเป็นโมหะ ไม่ใช่การทำด้วยปัญญา
แต่กลายเป็นการยึดมั่นในความไม่ยึดมั่น

การปฏิบัติในเรื่องนี้ ต้องทำโดยรู้เท่าทันความจริงตามเหตุผล
ว่า ถ้าคนยังขืนยึดถือกันอยู่ ก็เป็นความยึดมั่นถือมั่นที่ผิด การที่เราตั้ง
ข้อตกลงในเรื่องดินแดน วงศ์ตระกูล เป็นต้น เหล่านี้ขึ้นมา ก็เพื่อให้

มนุษย์เรามีหลักมีเกณฑ์ มีกฎกติกาที่จะคุมการอยู่ร่วมสังคมให้อยู่ในขอบเขตและมีขั้นตอนที่ถูกต้อง แล้วเราก็ปฏิบัติไปเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยดี วัตถุประสงค์ที่แท้จริงนั้น ก็เพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกันด้วยสันติสุข จุดหมายแท้จริงอยู่ที่นั่น

การที่เราจัดแบ่งให้คนมีที่อยู่อาศัยโดยกำหนดว่าเป็นของใครๆ นั้น ท่านเรียกว่า **สมมติ** แปลว่ามติหรือข้อตกลงหรือการยอมรับร่วมกัน ซึ่งเป็นการจัดสรรแบ่งจำแนกโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มนุษย์มีจุดกำหนดที่จะปฏิบัติต่อกันได้ถูกต้อง

การที่คนจะอยู่ร่วมกันด้วยดี ก็ต้องมีการจัดแบ่งจัดสรร เรื่องอย่างนี้เป็นปัญหาของมนุษย์ เรียกว่า **รู้จักสมมติ** จึงเอาสมมติมาใช้ตามความฉลาดของมนุษย์ แต่พร้อมกันนั้นก็ต้องรู้ **ทันสมมติ** และไม่ไปหลงยึดติดกับสมมติ จนกลายเป็นการเอาตัวสมมติเองมาแบ่งแยกทำลายกัน

เรื่องที่คนเอามาหวงแหนกีดกันกันทั้ง ๕ ประการนี้ก็มาจากสมมติ ถ้าเราปฏิบัติถูกต้องขั้นตอน ก็ไม่เป็นปัญหา แต่กลับเป็นเรื่องที่ดี ประเทศของเรายังมี แม้แต่บ้านที่อยู่ของเราก็มีอยู่เป็นธรรมดา แต่เรารู้ตระหนักว่าเรามีมันเพื่ออะไร ก็เพื่อให้คนอยู่กันได้ด้วยดี โดยมีที่กำหนด และจะได้มีขอบเขตที่อยู่อาศัยว่าบ้านใครบ้านใคร ครอบครัวใคร และมีวิธีปฏิบัติสัมพันธ์กันได้ถูกต้อง

หลักการในเรื่องนี้ คือ คนมารวมเป็นกลุ่มย่อย มิใช่เป็นการแยกออกจากกลุ่มอื่น แต่เพื่อเป็นขั้นตอนให้เกิดความสะดวกในการที่จะมารวมให้เป็นมวลที่ครบบริบูรณ์ต่อไป พุดง่ายๆ ว่า

ไม่ใช่รวมกลุ่มหนึ่งพวกหนึ่ง เพื่อแยกจากกลุ่มอื่นพวกอื่น แต่

เป็น **การรวมเพื่อร่วม** คือ เอาหน่วยมารวมเป็นหมู่ เพื่อให้หลายหมู่ มารวมกันเป็นมวล ขยายกว้างออกไปจนรวมกันเป็นโลกอันเดียว เป็นการปฏิบัติด้วยปัญญา มนุษย์จะต้องทำให้มัจฉริยะ ๕ นี้หมดไป โดยเอาปัญญามาปฏิบัติต่อสมมติให้ถูกต้อง

เอาเป็นว่า มัจฉริยะ ๕ อย่างนี้เรากำจัดได้ไหม โดยจะต้อง เปลี่ยนมันให้เป็นการปฏิบัติต่อสมมติอย่างถูกต้องด้วยปัญญาที่รู้เท่า ทัน และจริงใหม่ที่ว่า ถ้ามนุษย์ยังไม่หมดความหวงแหนกีดกัน ๕ ประการนี้ ก็แก้ไขปัญหาความขัดแย้งไม่ได้

การที่มีปัญหากันอยู่ ก็เพราะความใจแคบในเรื่องเผ่าพงศ์ชาติพันธุ์ และลัทธิศาสนา เป็นต้นนี้ ดังที่ศากยวงศ์ต้องถูกทำลายไป ถ้าจะแก้ปัญหาก็สำเร็จ ก็ต้องแก้เรื่องนี้ให้ได้ เป็นเรื่องที่ขอฟากไว้

ความจริงเรื่องสันติภาพนี้ไม่ยากอะไร อย่างที่ว่าพูดง่าย ถ้าทำตามหลักนี้ได้มันก็จบ แต่มนุษย์ก็ทำไม่ได้สักที ทั้งนี้ก็เพราะมนุษย์ ไม่ได้พัฒนาจิตใจและปัญญา ให้มีคุณสมบัติเหล่านี้

แก้ “สากล” สามประการ ที่เป็นเรื่องพื้นฐานธรรมดา ทำเอบการศึกษาจึงยังพัฒนาคนไปไม่ถ่วง

ถ้าเราสามารถแก้ปัญหาในเรื่องตณหา มานะ ทิฎฐิ และเรื่อง
มัจฉริยะความหวงแหนกีดกันเหล่านี้ได้แล้ว ก็เอบเกิดความเอบสากล
ที่แท้จริง สากลก็คือทั่วทั้งหมด หรือทั่วกัน คือโลกนี้ทั้งโลกไม่มีการ
แบ่งแยกอีกต่อไป

ความเอบสากลนั้นมีลักษณะต่างๆ ที่เป็นเครื่องตรวจสอบ
ซึ่งเอามาใช้ในการฝึกมนุษย์ได้ด้วย

ความเอบสากลนั้นมี ๓ ประการด้วยกัน ถ้าเราเอาเอบเป็น
เครื่องตรวจสอบ ก็จะมองเห็นทันทีว่า โลกปัจจุบันนี้ไม่มีความเอบ
สากลเลย ได้แต่พูดกันว่าสากล ใส่เสื้อแบบฝรั่งก็ว่าชุดสากล แต่คุณ
จริงๆ แล้วใจไม่เอบสากล ปัญญาไม่เอบสากล

สากล ๓ อย่าง คือ

๑. ความเอบมนุษย์ที่สากล หมายความว่า เมื่อเป็นคนแล้ว
จะเกิดที่ไหน อยู่ที่ไหน ก็เอบมนุษย์ทั้งนั้น ส่วนการที่จะบอกว่าเป็น
มนุษย์ฝรั่ง มนุษย์แขก มนุษย์ไทย มนุษย์จีน ก็เอบเรื่องของความเอบ
จริงโดยปัจจัยทางธรรมชาติ เช่น ชาติพันธุ์ ที่รู้ไว้เพื่อช่วยเสริมการ
ปฏิบัติด้วยปัญญาเท่านั้น แต่ทุกคนมีภาวะพื้นฐานที่ร่วมกันเอบอัน
หนึ่งอันเดียว คือความเอบมนุษย์

เมื่อคนพบกันต้องมองกันโดยเริ่มที่ความเอบมนุษย์ ไม่ใช่เริ่ม
ที่ความเอบแขก เอบไทย เอบฝรั่ง เมื่อมองเห็นคนอื่นก็ต้องมองว่า

เป็นมนุษย์ก่อน ส่วนว่าจะเป็นผู้ที่พวกไหนก็ว่ากันไป เพียงเพื่อรู้ และปฏิบัติให้ถูกต้อง แต่ต้องมีจิตใจที่นึกถึงความเป็นมนุษย์และ ปฏิบัติต่อกันในฐานะแห่งความเป็นมนุษย์ก่อนเป็นฐาน

อย่างในการแบ่งแยกเรื่องศาสนา คนทั้งหลายพอเห็นกัน แทนที่จะนึกว่าคนนี้เป็นมนุษย์ ก็นึกว่าเป็นคนศาสนาไหน เมื่อเริ่มต้น ด้วยการแบ่งแยกอย่างนี้แล้วก็ลำบาก ความเป็นสากลก็ไม่เกิด

เราต้องเริ่มด้วยความที่เป็นมนุษย์ที่สากล เพราะความเป็น มนุษย์ที่สากล จะทำให้นึกถึงทุกคนว่าเป็นมนุษย์ทั้งนั้น อย่างเช่น ใน การฆ่าเมื่อถือว่าฆ่ามนุษย์เป็นบาป มันก็สากล แต่ถ้าไปแบ่งแยกว่าฆ่าคน ชาติพันธุ์นี้บาป ฆ่าคนชาติพันธุ์นั้นไม่บาป หรือกลับตี อย่างนี้ก็ยุ่ง ไป ไม่รอด กลายเป็นว่าคนที่ไม่ใช่เผ่านี้ ไม่นับถืออย่างนี้แล้ว เป็นคนบาป ฆ่าได้ หรือต้องฆ่า อย่างนี้เป็น การแบ่งแยก ความเป็นมนุษย์ก็ไม่สากล

ฉะนั้นต้องเริ่มที่ความเป็นมนุษย์ที่สากลก่อน เมื่อมองดูคน ทุกคน พอเริ่มก็ต้องถือว่าเขาเป็นมนุษย์ก่อน และความเป็นมนุษย์นี้ จะเป็นฐานของทุกสิ่งทุกอย่าง ส่วนการที่จะจำแนกแบ่งแยกอย่างไร ต่อไป ก็เป็นเรื่องของความรู้เข้าใจ เพื่อประโยชน์และเพื่อความ สะดวกในการปฏิบัติต่อกัน ไม่ใช่เอามาเป็นเครื่องแบ่งแยก

แต่มนุษย์เวลานี้มีท่าทีตรงกันข้าม เขามองข้ามความเป็น มนุษย์ไปเสีย ได้แต่ยึดถือเอาจุดกำหนดในการแบ่งแยกว่าเป็น ชาติพันธุ์ไหนเป็นเผ่าไหน เป็นศาสนาไหน ขึ้นมาก่อน แล้วก็เอาข้อ ยึดถือนี้เป็นตัวกำหนดในการที่จะปฏิบัติต่อกัน เพราะฉะนั้นสันติภาพ ก็ไม่มีทางเกิดขึ้น

๒. ความรักที่สากล หรือใช้ภาษาพระว่า เมตตาที่เป็นสากล

หมายความว่า เมื่อเป็นมนุษย์แล้วเราก็มีเมตตารักเหมือนกันหมด เราต้องการให้คนรักกัน มีเมตตาไมตรี มนุษย์จะอยู่กันด้วยดีก็ต้องมีเมตตา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ปรารถนาดีต่อกัน ช่วยเหลือกัน ไม่โกรธกัน ไม่คิดหาทางที่จะทำร้ายกัน โดยมีเมตตาต่อทุกคนเสมอกัน

แต่เวลานี้มีปัญหาว่า คนมีเมตตารักแต่พวกของตัวเอง ส่วนพวกอื่นเมตตาไม่ได้ แม้กระทั่งต่างศาสนา ก็รักกันไม่ได้ เรื่องอย่างนี้ต้องพูดกันอย่างเปิดใจ ทำได้ไหม ให้เมตตาเป็นสากล รักคนทุกคนเสมอเหมือนกันหมด ไม่แบ่งแยก

๓. กฎกติกาและหลักความจริงที่เป็นสากล ไม่ใช่เป็นกฎกติกาแบบที่ว่า ถ้าเป็นมนุษย์ที่นับถืออย่างนี้หรือเป็นพวกนี้แล้ว ทำการนี้จะได้รับผลอันนี้ แต่ถ้าเป็นมนุษย์พวกอื่น ถึงจะทำการนี้ก็จะได้ไม่ได้รับผลอย่างนี้ กฎกติกาสากลคือ ไม่ว่าใครทำเหตุปัจจัยนี้ ก็ได้รับผลอันนั้นไม่ว่าที่ไหน เมื่อใด ไม่จำกัดด้วยขอบเขตแห่งกาละเทศะหรือกลุ่มชน

เรื่องนี้มนุษย์ก็ยังทำไม่ได้ แม้แต่ความจริงทางธรรมชาติ ก็ยังเอามาแบ่งแยกกันอีก ทั้งที่ความจริงทางธรรมชาตินั้นที่จริงมันแบ่งแยกไม่ได้ ไม่เหมือนกฎกติกาของมนุษย์ที่ยังพอเห็นว่าแบ่งกันเพราะยังมีการถือเรื่องของพวกเขาอยู่นั่นอยู่ เราจึงต้องขยายให้เป็นกฎกติกาที่สากล ส่วนความจริงทางธรรมชาตินั้นที่จริงมันแบ่งแยกไม่ได้ มันเป็นสากลอยู่ตามธรรมดาของมันอยู่แล้ว เพียงแต่เราจะต้องปฏิบัติให้ตรง แล้วมันก็จะเป็นสากลแก่มวลมนุษย์

เช่นว่า คนทำดี ไม่ว่าเป็นคนชาติไหน นับถือศาสนาไหน ก็ต้องไปสวรรค์เหมือนกันหมด คนทำชั่ว ไม่ว่าเป็นชาติไหน ศาสนา

ไหน ก็ต้องไปนรกเหมือนกันหมด ไม่ใช่ว่า คนศาสนาอื่น นับถือศาสนา
นี้ ทำดีจึงจะไปสวรรค์ได้ แต่คนที่นับถือศาสนาอื่นถึงจะทำดีก็ต้องไป
นรกต้องเสมอกัน จึงจะตรงกับความจริงที่เป็นสากล

ถ้าเมื่อใดได้สากลครบ ๓ อย่างนี้ ก็มีทางที่จะทำให้โลกมี
สันติภาพได้ แต่ถ้าไม่สากลก็คือแบ่งแยก เมื่อแบ่งแยกก็ย่อมขัดแย้ง
กัน ก็ต้องเกิดปัญหาไม่รู้จบ

หลักการสำคัญก็แค่ ๓ หลักนี้เท่านั้น แค่นี้ทำได้ ๓ หลักนี้เรื่อง
สงครามก็จบ และสันติภาพก็เกิดขึ้นมาแน่ แต่คนจะทำได้หรือเปล่า
และบอกได้เลยว่าถ้าคุณทำไม่ได้ สันติภาพก็ไม่สำเร็จ คุณจะมาอ้าง
ความยากไม่ได้ มนุษย์มีหน้าที่ต้องพยายาม ทั้งด้วยการจัดวาง
มาตรการต่างๆ ทางสังคม และด้วยการศึกษาพัฒนามนุษย์

ถ้าคิดไป ก็น่าแปลกใจนักกว่า มนุษย์บอกว่าตนมีอารยธรรม
สูงส่ง เป็นผู้ที่ได้พัฒนาแล้ว มีการศึกษาก้าวหน้าไกล แต่เงินจึงยังไม่
สามารถพัฒนาคนให้ขึ้นถึงความเป็นสากลธรรมดๆ ๓ อย่างนี้

คนที่จะพัฒนามนุษย์ ต้องรู้ก่อนว่าความจริงเป็นอย่างนี้หลัก
การที่แท้จริงที่จะให้สำเร็จเป็นอย่างนี้ แล้วก็ให้เข้าใจทั่วกันยอมรับกัน
ถ้ายอมรับกันและพัฒนาคนไปสู่จุดหมายนี้ ก็มีทางที่จะประสบความสำเร็จ

โลกะไร้พรหมแดนได้จริง ใจต้องไร้พรหมแดน ใจไร้พรหมแดนได้ ต้องให้มีการศึกษาที่ถูกต้อง

วันนี้ขอโอกาสพูดไว้ โดยเน้นในแง่ตัวเหตุปัจจัยที่จะต้องแก้ไขและหลักการที่จะต้องปฏิบัติ ส่วนในแง่ของวิธีดำเนินการคงยังไม่มีโอกาสจะพูด ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า เมื่อคนรู้หลักการ และเข้าใจจนยอมรับกันดีแล้ว ต่อจากนั้นก็เป็นเรื่องของคนที่มีความสามารถจะพัฒนาวิธีการขึ้นมาบนฐานของหลักการนี้ ในด้านวิธีการนั้นหลายคนเก่ง แต่ต้องให้เขายอมรับหลักการก่อน เราจะเอาไหมว่า

๑. ต้องแก้ปัญหาเรื่อง **ตัณหา มานะ ทิฏฐิ** อย่างน้อย ๒ ข้อแรก ต้องเน้นโดยพยายามดำเนินมาตรการหรือวางกฎกติกาที่จะให้ตุลกับตัณหา มานะ ทิฏฐิ นั้นได้ หรือให้มันลดน้อยลงไป เพื่อให้อยู่ในขอบเขต เช่น ให้อยู่ในความเป็นธรรม ไม่เอารัตเอาเปรียบกันเป็นต้น และลึกลงไปอีกก็ถึงเรื่องทิฏฐิ ซึ่งแสดงออกที่ความใจแคบก็คิดกันกันต่างๆ

๒. ต้องหลุดพ้นจากอำนาจครอบงำของความหวงแหนกีดกัน
คือ **มัจฉริยะ ๕** ประการ ที่พูดเป็นภาษาพระ คือ

๑. **อวาสมัจฉริยะ** ความหวงแหนกีดกันในเรื่องที่อยู่
อาศัย ท้องถิ่นดินแดน

๒. **ลาภมัจฉริยะ** ความหวงแหนกีดกันในเรื่องผลประโยชน์

๓. **กุลมัจฉริยะ** ความหวงแหนกีดกันในเรื่องชาติวงศ์
พงศ์พันธุ์เผ่าชน กลุ่ม พรรคพวก

๔. **วัณณมัจฉริยะ** ความหวงแหนกีดกันกันในเรื่อง ชั้น
วรรณะ สีผิว

๕. **ธรรมมัจฉริยะ** ความหวงแหนกีดกันกันในเรื่อง
วิชาการ ความรู้และผลสำเร็จทางภูมิธรรมภูมิปัญญาจะต้องจับจุดให้
ได้ และพัฒนามนุษย์ให้สลายความใจแคบเหล่านี้ โดยให้มีปฏิบัติการ
ทางสังคมด้วยปัญญาที่รู้เท่าทันสมมติ

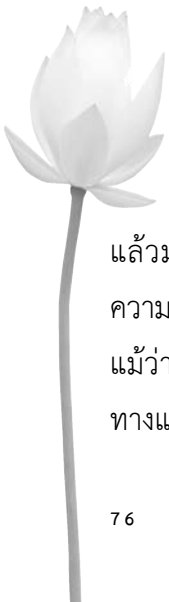
๓. ในด้านบวก ต้องสร้างความเป็น**สากล** ๓ ประการขึ้นมา
โดยให้ยอมรับยึดถืออยู่ในใจตามความเป็นจริงในเรื่องเหล่านี้ คือ

๑. ความเป็นมนุษย์ที่สากล มองคนเป็นคน

๒. เมตตาความรักที่สากล

๓. กฎกติกาและความจริงที่เป็นสากล

ถ้าได้สากล ๓ อย่างนี้ และให้คนยอมรับถืออย่างเดียวกัน
แล้วมนุษย์ก็หมดเครื่องแบ่งแยก เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ เมื่อ
ความแบ่งแยกทางใจหมดไปแล้ว ความแบ่งแยกอื่นก็หายไปเอง แต่ถึง
แม้ว่าการแบ่งแยกด้านนอกจะหายไป หากใจยังแบ่งแยกอยู่ ก็ไม่มี
ทางแก้เลย

ตกลงว่า มนุษย์เวลานี้บอกตัวเองว่าหมดเครื่องแบ่งแยก
ภายนอก เป็นโลกไร้พรมแดน แต่ที่แท้นั้นใจของเขาแสนจะแบ่งแยก
กันเพราะฉะนั้นโลกจึงไปไม่ไหว

จึงต้องแก้ไขให้มี **ใจไร้พรมแดน** โดยพัฒนามนุษย์ด้วยการ
ศึกษา เอา ศิล สมาธิ ปัญญา มาฝึกมาพัฒนาคนให้ก้าวไปสู่การสลาย
ความขัดแย้ง ปลอดภัยจากการแข่งขันแย่งชิงเบียดเบียนซึ่งกันและ
กันนำโลกไปสู่สันติภาพและสันติสุข

ก็ขอให้ทำให้ได้อย่างที่ว่ามานี้ เริ่มตั้งแต่ขั้นต้นคือมาฟังหลัก
การแล้วตรวจสอบพิจารณาว่า เราจะยอมรับไหม เมื่อยอมรับแล้วก็
มาช่วยกันหาทางปฏิบัติตามหลักการนั้นต่อไป

อาตมาได้นำข้อคิดเกี่ยวกับหลักการต่างๆ ในทางธรรมมา
เสนอมาบอกกล่าว หรือมอบให้แก่ท่านสาธุชนทั้งหลาย โดยเฉพาะ
เริ่มต้นในวงสำคัญคือ ในวงของครูบาอาจารย์ที่จะเป็นผู้ตั้งฐานของ
เรื่องนี้อย่างที่ได้บอกแล้วว่า ต้องแก้ด้วยการศึกษาชนิดที่แท้ ซึ่งพัฒนา
คนให้หลุดพ้นจากกิเลสที่กีดกันแบ่งแยกทั้งหลาย

ดังนั้นครู อาจารย์ จะเป็นเจ้าของเรื่องนี้ต่อไป ถ้าปฏิบัติอย่าง
วิธีสู่สันติภาพที่ว่ามานั้นได้จริง ก็เป็นครูอาจารย์ที่จะเป็นผู้สร้าง
สันติภาพต่อไป

การศึกษานั้นสัมฤทธิ์ผลเป็นสันติภาพ และสันติสุข ทั้งภายนอก
และภายใน ทั้งในโลก ในสังคม และในจิตใจของทุกคน

จึงขอให้ทุกคนเจริญอกงามในสันติที่มีความสุขมาพร้อม
ด้วย ทั้งภายในและขยายไปภายนอกให้เป็นความสุขและเป็นสันติที่
เป็นสากล ขอจงมีความสุขสวัสดิ์ทั่วกันทุกท่าน